

УДК 911.3

Нефедова Ніна Євгенівна,
кандидат географічних наук, доцент

Одеський національний університет імені
І.І. Мечникова, м. Одеса, Україна
e-mail: nefedovanina@ukr.net

Яворська Вікторія Володимирівна,
доктор географічних наук, доцент

Одеський національний університет імені
І.І. Мечникова, м. Одеса, Україна
e-mail: 27071974@rambler.ru

Михайлова Ніна Павлівна,
кандидат географічних наук, доцент

Одеський національний університет імені
І.І. Мечникова, м. Одеса, Україна
e-mail: laboratorygis@mail.ru

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

Метою суспільно-географічних досліджень рекреаційної діяльності Одеського регіону є встановлення особливостей формування, функціонування і територіальної організації окремих видів організованого відпочинку та туризму.

Методика дослідження базувалась на узагальненні досвіду суспільно-географічних досліджень організації відпочинку та туризму. Були використані нові підходи щодо типізації видів рекреаційної діяльності. Дослідження особливостей санаторно-курортного лікування базувалось на методиці, запропонованій фахівцями Інституту медичної реабілітації та курортології.

Результати дослідження розкривають особливості сучасної територіальної організації Одеського регіону. У роботі наданий історичний огляд становлення та розвитку рекреаційної діяльності, характеристика природних рекреаційних ресурсів та історико-культурного потенціалу регіону, особливостей функціонування та територіальної організації окремих видів рекреаційної діяльності. У статті розглянуті проблеми та перспективи розвитку рекреаційної діяльності Одеського регіону.

Науковою новизною є характеристика курортних районів, які була визначені у відповідності з медичною спеціалізацією всіх рекреаційних установ Одеського регіону та особливостей розміщення природних лікувальних ресурсів.

Дана робота має *практичну значимість* для вивчення напрямків трансформації та проблем розвитку рекреаційної діяльності Одеського регіону.

Ключові слова: рекреаційні ресурси, рекреаційна діяльність, санаторно-курортне лікування, туризм, курортні райони.

УДК 911.3

Нефедова Ніна Євгенівна,
кандидат географічних наук,
доцент

Одеський національний університет імені
І. І. Мечникова, г. Одеса, Україна
e-mail: nefedovanina@ukr.net

*Яворська Вікторія
Владимирівна,*
доктор географічних наук, доцент

Одеський національний університет імені
І. І. Мечникова, г. Одеса, Україна
e-mail: 27071974@rambler.ru

Михайлова Ніна Павлівна,
кандидат географічних наук,
доцент

Одеський національний університет імені
І. І. Мечникова, г. Одеса, Україна
e-mail: laboratorygis@mail.ru

ТЕРРИТОРИАЛЬНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ РЕКРЕАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОДЕССКОГО РЕГИОНА

Целью общественно-географических исследований рекреационной деятельности Одесского региона является установление особенностей формирования, функционирования и территориальной организации отдельных видов организованного отдыха и туризма.

Методика исследования базировалась на обобщении опыта общественно-географических исследований организации отдыха и туризма. Были использованы новые подходы относительно типизации видов рекреационной деятельности. Исследование особенностей санаторно-курортного лечения базировалось на методике, предложенной специалистами Института медицинской реабилитации и курортологии.

Результаты исследования раскрывают особенности современной территориальной организации рекреационной деятельности Одесского региона. В работе представлен исторический обзор становления и развития рекреационной деятельности, дана характеристика природных рекреационных ресурсов и историко-культурного потенциала региона, особенностей функционирования и территориальной организации отдельных видов рекреационной деятельности. В статье рассмотрены проблемы и перспективы развития рекреационной деятельности Одесского региона.

Научной новизной является характеристика курортных районов, которые были определены в соответствии с медицинской специализацией всех рекреационных учреждений Одесского региона и особенностей размещения природных лечебных ресурсов.

Данная работа имеет *практическую значимость* для изучения направлений трансформации и проблем развития рекреационной деятельности Одесского региона.

Ключевые слова: рекреационные ресурсы, рекреационная деятельность, санаторно-курортное лечение, туризм, курортные районы.

UDC 911.3

Nefedova Nina Evgenivna,
Candidate of Geographic Sciences, Associate
Professor

Odessa I. I. Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine
e-mail: nefedovanina@ukr.net

Yavorska Viktooriya Volodimirivna,
Doctor of Geographical Sciences, Associate

Odessa I. I. Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine

Professor
Mihaylova Nina Pavlivna,
Candidate of Geographic Sciences,
Associate Professor

e-mail: 27071974@rambler.ru
Odessa I. I. Mechnikov National University,
Odessa, Ukraine
e-mail: laboratorygis@mail.ru

THE TERRITORIAL ORGANIZATION OF RECREATIONAL ACTIVITIES OF THE ODESSA REGION

The purpose of the society-geographical researches of recreational activities of the Odessa region is the establishment of features of formation, functioning and territorial organization of different types of organized recreation and tourism.

Methods of research were based on a generalization of the experience of society-geographical researches of recreation and tourism. New approaches have been used with respect to the typing of recreational activities. The study of sanatorium treatment is based on the methods proposed by specialists of the Institute of medical rehabilitation and balneology.

Results of the researches reveal the features of modern territorial organization of recreational activities of the Odessa region. This article presents a historical overview of the formation and development of recreational activities, given the characteristics of natural recreational resources and historical and cultural potential of the region, especially the functioning and the territorial organization of certain types of recreational activities. The problems and prospects to development of recreational activities of the Odessa region are devoted.

Scientific novelty is characteristic of the resort districts that have been identified in accordance with the medical specialty of all recreational facilities of the Odessa region, especially the placement of natural medicinal resources.

This work is of *practical significance* for the study of trends and problems of transformation of recreational activities of the Odessa region.

Keywords: recreational resources, recreational activities, sanatorium treatment, tourism, resort districts.

Постановка проблеми. Рекреаційна діяльність – це вид суспільної діяльності, спрямований на організацію та проведення вільного часу населення. Рекреаційна діяльність надає послуги для задоволення потреб людини, пов'язаних з оздоровленням, відпочинком і змістовним проведенням дозвілля. Одеський регіон – один з привабливіших приморських регіонів України, що має давню історію розвитку рекреаційної діяльності, але за останні десятиріччя він зазнав певних втрат. Найбільші втрати зазнав курортно-лікувальний та курортно-оздоровчий види рекреаційної діяльності внаслідок скорочення майже у два рази за останнє десятиріччя загальної кількості та місткості санаторних закладів. Великі трансформації відбулись у структурі туристичних потоків, На сьогоднішній день серед головних чинників, які впливають на розвиток рекреаційної діяльності – це політична й соціально-економічна нестабільність у світі та в Україні, сучасна фінансово-економічна криза та відсутність інвестування у нові рекреаційні проекти, а також такі негативні явища, як сучасні зміни в архітектурному ансамблі історичної частини міста Одеси, житлова забудова його приморських схилів та екологічний

стан природних об'єктів, які є джерелами бальнеологічних ресурсів, зокрема екологічний стан Куяльницького лиману.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед останніх публікацій з суспільно-географічних досліджень рекреаційної діяльності, треба відмітити роботи, які присвячені дослідженням чинників та передумов розвитку рекреаційної діяльності, класифікації рекреаційних ресурсів та видів рекреаційної діяльності, а також характеристиці окремих новітніх напрямів туризму [1, 2, 3, 5, 7, 8, 12, 14, 15]. Відповідно до класифікації рекреаційної діяльності, яка запропонована проф. О.Г. Топчієвим (2009), виділяють три типи рекреаційної діяльності, які поділяються на окремі види та підвиди – це *організований відпочинок*, який включає курортно-лікувальний, курортно-оздоровчий та спортивно-оздоровчий види рекреаційної діяльності, *неорганізований відпочинок*, який об'єднує індивідуальний та сімейний, груповий та масовий відпочинок, а також *туризм*, представлений такими видами туристичної діяльності, як пізнавальний (краєзнавчий, регіональний, міжнародний), історико-етнографічний, історико-культурний, ландшафтно-екологічний, спортивний (мисливство, альпінізм, екстремальний та інші), торговий, діловий, науковий, суспільно-політичний, розважальний, релігійний та інші [14, 15].

Метою дослідження є розкриття передумов та чинників розвитку рекреаційної діяльності, історико-географічних особливостей рекреаційного освоєння території, характеристика рекреаційних ресурсів, особливостей формування, функціонування і територіальної організації рекреаційної діяльності Одеського регіону для визначення проблем та формування сучасного погляду на перспективи розвитку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні трансформації розвитку рекреаційної діяльності обумовлюють необхідність вивчення та узагальнення багатьох проблем, які накопичились в Одеському регіоні для їх подальшого вирішення.

Виклад основного матеріалу. Головна особливість географічного положення Одеського регіону – це його приморське й прикордонне положення, що забезпечує широкі можливості для відпочинку та туризму, міжнародної співпраці, виходу до світових туристичних потоків і залучення іноземних туристів до України та Одеського регіону. Широкий вихід до Азово-Чорноморського басейну, до магістральних річкових шляхів Дунаю, Дністра, Дніпра, Дону визначає значні переваги для організації туристичних маршрутів.

Одеський регіон має значний рекреаційний потенціал, представлений природно-бальнеологічними ресурсами, історико-культурними та історико-етнографічними пам'ятками, природно-заповідними територіями.

До природних лікувальних ресурсів Одеського регіону відносяться клімат, мінеральні води, лікувальні грязі і ропа лиманів, морське узбережжя, пляжі і морська вода [5, 6, 13]. Поєднання морського і

степового клімату, велика кількість сонячних днів, морські пляжі – все це щорік залучає до Одеського регіону відпочиваючих.

Приморські лимани (Куяльницький, Хаджибейський, Тилігульський, Шаболатський та ін.) є типовими накопичувачами лікувальної грязі – це дрібнозернистий намул, що містить органічні речовини, біологічно активні компоненти, гормони, мікрофлору. В цілому лікувальні грязі приморських лиманів відносяться до типу сульфідних з мінералізацією грязьового розчину до 150 г/л, за іонним складом вони хлоридно-магнієво-натрієві, з характерним запахом сірководню. Лікувально-оздоровче значення має і ропа лиманів, яка містить різні мікроелементи (йод, бром, бор) та використовується для гідротерапевтичних процедур [13].

Для бальнеологічних цілей на курортах Одеського регіону використовуються мінеральні води місцевих джерел. Потенціальні можливості використання мінеральних вод Одеського регіону у бальнеології практично не обмежені, але повністю ще не реалізовані [5]. Підземні води Одеського регіону представлені, згідно із сучасною класифікацією, сірководневими, йодно-бромними та мінеральними, лікувальна дія яких визначається різним сполученням солей. Найбільш поширені хлоридні води різного катіонного складу, наприклад, гідрокарбонатно-хлоридна вода «Куяльник». Мінералізація вод коливається у межах 2-10 г/л, у відкладеннях палеогену – до 15 г/л. На території Одеського регіону інтенсивно використовуються такі родовища мінеральних вод, як «Одеське», «Куяльницьке», «Сергіївське», «Чорноморське», «Кароліно-Бугазьке». В Одесі для класичних методів санаторного лікування функціонують близько 50 артезіанських свердловин [9, 13]. Щорік близько 70% всіх оздоровлених у санаторних установах отримують цей вид лікування. Але існуюча бальнеотерапевтична база курортів Одеського регіону здатна охопити у 3-4 рази більшу кількість рекреантів. Певний інтерес для лікування можуть стати родовища мінеральних вод, які вже використовуються – «Балтська», «Кодимська», «Красноокнянська».

Одеський регіон відомий історичними і культурними пам'ятниками. Міста Одеса, Ананьєв, Балта, Білгород-Дністровський, Болград, Вилкове, Ізмаїл, Кілія, Кодима, Рені та селища міського типу Овідіополь і Великомихайлівка включені до списку історичних міст України [8].

В Одеському регіоні збереглися і відновлені пам'ятки сакральної культури. Серед них відновлений Свято-Преображенський кафедральний собор, Пантелеймоновський монастир та інші. В Одеському регіоні є і святі для віруючих місця, наприклад, Свято-Миколаївський храм з його чудотворними іконами, що розташований у с. Кулевча Саратського району.

На території Одеського регіону розташовані пам'ятки ландшафтно-паркового мистецтва та заповідні території, які охороняються як пам'ятки збережених природних ландшафтів. Серед пам'яток ландшафтно-

паркового мистецтва – парки Одеси та Ананьєва, Одеський ботанічний сад, Кардамичівській парк, розташований у Великомихайлівському районі, система вулиць-каналів міста Вилкове та інші. Серед заповідних природних ландшафтів – «Дунайський біосферний заповідник», заповідник «Дністровські плавні», орнітологічний заповідник «Коса Стрілка», лісомисливських заповідник «Петровський ліс», ботанічний заповідник «Гай Березівка», ботанічний заповідник-гай «Старий Манзир», ботанічний заповідник «Дальницький ліс» та інші території та об'єкти природно-заповідного фонду Одеського регіону.

Природно-рекреаційні ресурси мали вирішальний вплив на формування та територіальну організацію рекреаційної діяльності Одеського регіону. Перший лікувальний заклад для надання «теплих ванн», де під керівництвом дивізійного лікаря Е.С. Андріївського були використані *медичні технології грязелікування та водолікування*, був відкритий у 1833 році на березі Куяльницького лиману [9]. Пізніше такі ж лікувальні заклади були відкриті у 1843 році на березі Хаджибейського лиману (с. Усатове), у 1853 році – на Сухому лимані, у 1867 році – у с. Холодна Балка (Хаджибейський лиман).

Наприкінці ХІХ ст. для лікування почали використовуватися грязі Шаболатського (Будацького) лиману. У 1876 році за ініціативою звісних вчених і лікарів Осипа Осиповича Мочутковського та Олександра Андрійовича Веріго було створено Одеське бальнеологічне товариство, яке сприяло розвитку курортів на лиманах і зростанню їх популярності. У 1892 році за ініціативою бальнеологічного товариства на Куяльницькому лимані був побудований новий грязелікувальний заклад, який функціонує і зараз. У 1914 р. в Одесі був відкритий Лермонтовський курорт, на базі якого у 1928 р. був створений науково-дослідний інститут курортології (сучасний Український НДІ медичної реабілітації і курортології НАН України). На сьогоднішній день найбільш інтенсивно використовуються лікувальні грязі Куяльницького, Тилігульського та Шаболатського лиманів. Грязі Хаджибейського лиману, який став приймачем очищених стічних вод Одеси, майже втратили лікувальну дію і вже не використовуються.

В Одеському регіоні отримали розвиток різні види рекреаційної діяльності, але провідне місце займає *організований відпочинок*, а саме: *курортно-лікувальний, курортно-оздоровчий та спортивно-оздоровчий*. Організований відпочинок спирається на широку мережу рекреаційних установ, потенційна місткість яких складає близько 90 тис. місць [11, 13]. У структурі рекреаційних закладів кількісно переважають установи для *курортно-оздоровчого та спортивно-оздоровчого відпочинку* (місткість 52,7 тис. місць або 58,6% від загальної місткості рекреаційних закладів) – будинки відпочинку, пансіонати, спортивно-оздоровчі бази [13]. Основне призначення курортно-оздоровчого відпочинку – це масове оздоровлення населення у період відпусток на основі використання місцевих кліматичних ресурсів та фізичної культури. Загальна кількість дитячих

закладів оздоровлення та відпочинку в Одеському регіоні у 2013 році становила 1042 установи, у тому числі третина з них розташована у м. Одесі та її приміській зоні [4]. Велике значення для залучення відпочиваючих є організація сімейного відпочинку. Бази відпочинку відрізняються за ступенем благоустрою, комфорту і обслуговування. Тільки незначна їх частина використовується цілорічно, інші – сезонно.

Курортно-лікувальний відпочинок сформувався на базі рекреаційних закладів лікувального типу – санаторії та профілакторії з лікуванням. Не зважаючи на кількісне скорочення санаторних закладів, санаторно-курортне господарство Одеського регіону зберегло свою спеціалізацію і продовжує розробляти нові методики і технології медичного лікування та реабілітації. Всього в Одеському регіоні функціонує 30 санаторіїв, де щорік лікується та оздоровлюється близько 100 тис. осіб, з них третина – у спеціалізованих санаторіях. Загальна місткість санаторних закладів становить 24% від загальної місткості всіх рекреаційних закладів Одеського регіону. У 9 дитячих санаторіях, розрахованих на 2,5 тис. місць, щорік лікується та оздоровлюється понад 20 тис. дітей [4, 13].

Особливості територіальної організації санаторно-курортного лікування, оздоровлення та відпочинку Одеського регіону відображає проведене районування, яке базувалося на особливостях територіального розподілу різноманітних лікувально-реабілітаційних та оздоровчих закладів цілорічної та сезонної дії (санаторії, санаторії-профілакторії, бази відпочинку, літні дитячі та спортивно-оздоровчі табори та санаторно-лікувальних закладів за їх медичним профілем, оздоровчих закладів (пансіонатів, будинків відпочинку, дитячих таборів), на особливостях використання природних бальнеологічних ресурсів курортів та адміністративно-територіального поділу Одеського регіону. На території Одеського регіону були виділені три курортні райони – Одеський, Білгород-Дністровський та Татарбунарський (табл. 1, рис. 1).

Таблиця 1

Курортні райони Одеського регіону [13]

Курортні райони	Кількість місць у рекреаційних закладах у місяць максимального заїзду		Кількість оздоровлених, осіб	
	всього	у т.ч. у санаторіях та санаторіях-профілакторіях	всього	у т.ч. у санаторіях та санаторіях-профілакторіях
<i>Одеський</i>	21489	9172	128988	70677
Одеса	10463	8203	68610	56653
Іллічівськ	670	360	5833	3907
Южне	254	104	6997	5212
Біляївський р-н с. Усатове	505	505	4905	4905
Комінтернівський р-н смт Чорноморське	195	-	6188	-

Комінтернівський р-н с. Вапнярка	80	-	132	-
Комінтернівський р-н с. Сичавка	3077	-	7305	-
Комінтернівський р-н с. Фонтанка	170	-	410	-
Овідіопольський р-н с. Мізікевича	70	-	447	-
Овідіопольський р-н с. Чорноморка	140	-	1373	-
Овідіопольський р-н с. Грибівка	4121	-	21722	-
Овідіопольський р-н с. Кароліно-Бугаз	828	-	1960	-
Овідіопольський р-н с. Молодіжне	916	-	3115	-
<i>Білгород-Дністровський</i>	<i>16966</i>	<i>4489</i>	<i>80277</i>	<i>32752</i>
Білгород-Дністровський р-н смт Затока	11334	1218	49127	6271
Білгород-Дністровський р-н смт Сергіївка	3466	2966	25520	24268
Білгород-Дністровський р-н с. Миколаївка	154	-	511	-
Білгород-Дністровський р-н с. Курортне	627	305	3029	2213
Білгород-Дністровський р-н Будакська коса с. Салгани	1385	-	2090	-
Татарбунарський	10345	-	53324	-
Татарбунарський р-н с. Лиман	2589	-	6214	-
Татарбунарський р-н с. Приморське	1834	-	10730	-
Татарбунарський р-н с. Лебедівка	1769	-	5964	-
Кілійський р-н с. Приморське	4153	-	30416	-

Одеський курортний район займає територію курортів Одеси, Куяльнику, Дофінівки, Сичавки – на північному сході, а також Дальник, Кароліно-Бугаз до Царградського гирла Дністровського лиману. Санаторно-курортний фонд району включає 27 лікувально-реабілітаційних та лікувально-оздоровчих закладів (18 санаторіїв і 9 санаторіїв-профілакторіїв), а також 80 баз відпочинку. Загальна місткість санаторно-курортних та оздоровчих закладів становить 21,5 тис. місць, у тому числі 9,2 тис. місць у санаторіях і санаторіях-профілакторіях. Більшість закладів розташовано у м. Одеса – це 16 санаторіїв та 7 санаторіїв-профілакторіїв. Крім того, у м. Іллічівськ функціонує санаторій та санаторій-профілакторій, у м. Южне – санаторій-профілакторій, у с. Усатове – дитячий санаторій [6, 13].

Одеський курортний район відноситься до багатопрофільних і включає різні напрямки медичного лікування, реабілітації та оздоровлення з використанням таких медичних технологій, як пелоїдотерапія (грязелікування), бальнеоводотерапія (водолікування), кліматотерапія та оздоровчий відпочинок [10]. Тут функціонують такі відомі в Україні санаторії, як «Куяльник», «Лермонтовський», «Одеса», «Аркадія».

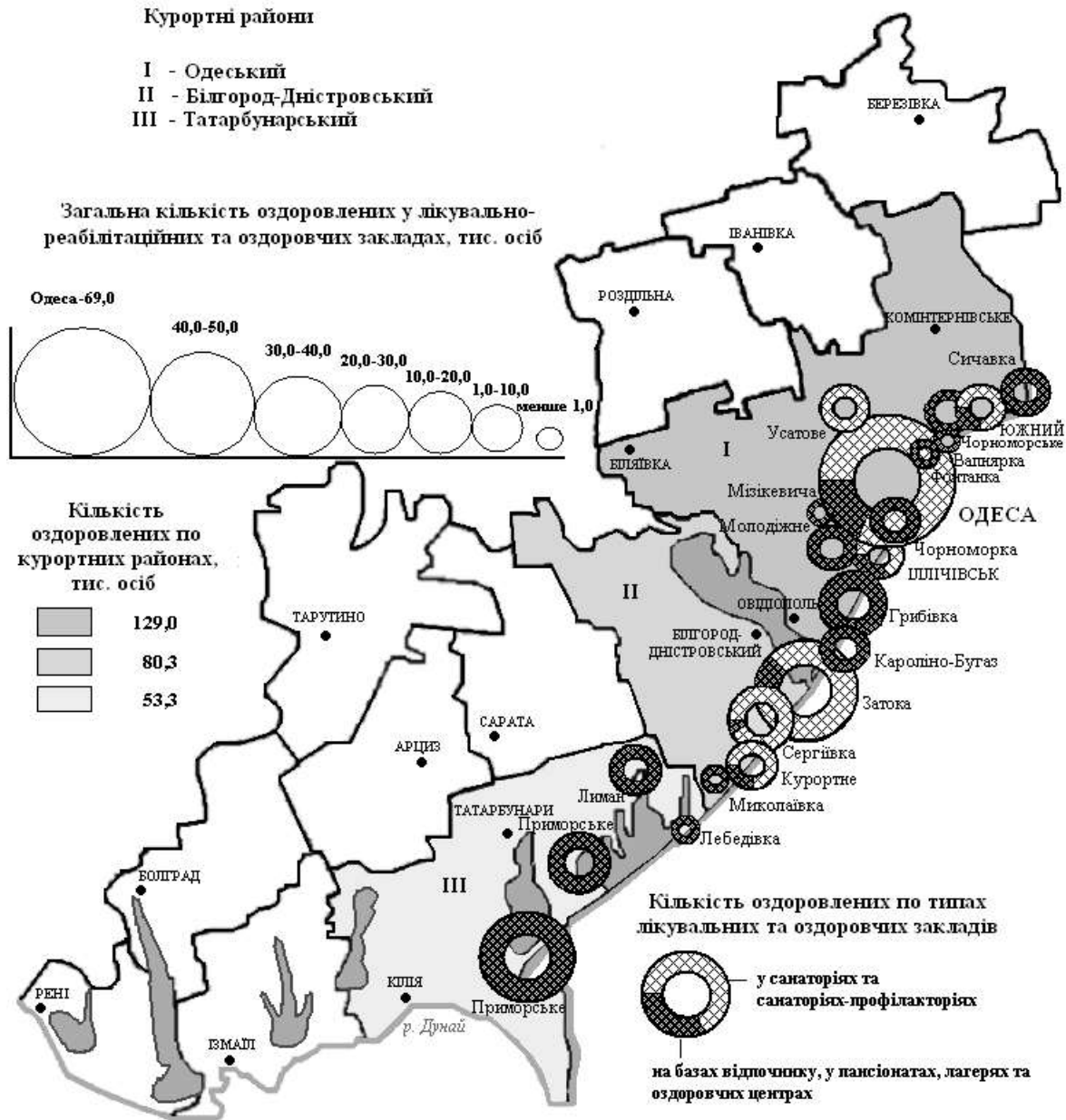

Рис. 1. Курортні райони Одеського регіону

Білгород-Дністровський курортний район розташований на чорноморському узбережжі між Дністровським лиманом та лиманом Бурнас. До його складу входять курорти Сергіївка, Затока, Курортне, Миколаївка. Бальнеоресурсною базою курортного району є унікальні сульфідні грязі Шаболатського лиману, мінеральні води для внутрішнього

і зовнішнього застосування курорту Сергіївка, а також своєрідне поєднання морського і степового клімату з неповторними мікрокліматичними особливостями лісопаркової зони на території курортного району.

Татарбунарський курортний район спеціалізується на клімато- і грязелікуванні, а також оздоровчому відпочинку. Він включає курорти Лебедівка, Лиман, Приморське. За допомогою ропи і грязі Тузловського лиману тут лікують захворювання органів руху, периферійної нервової системи та інші захворювання. До Татарбунарського курортного району відноситься також курорт Приморське Кілійського району, де функціонують 68 баз відпочинку, загальною місткістю 4,2 тис. місць.

Важливе місце в Одеському регіоні займає *неорганізований відпочинок*. Потік неорганізованих відпочиваючих в окремі сезони (під час шкільних канікул) може значно перевищувати кількість організованих рекреантів. Окремі види неорганізованого відпочинку представлені використанням так званого «вторинного житла» – дач, а також орендованого для відпочинку житла. Площу «вторинного житла» умовно можна оцінити у 430 тис. дачних місць і понад 600 тис. місць орендованого житла [13]. Цей вид відпочинку ще не має відповідної сфери управління та обслуговування. Це обумовлює надмірне навантаження на морське узбережжя і пляжі, їх інтенсивне забруднення і деградацію. Разом з тим цей тип рекреації, як свідчить досвід інших країн, може бути і необхідним і прибутковим.

В Одеському регіоні отримав розвиток *туризм*. У 2013 році на території Одеського регіону працювали 302 суб'єкти туристичної діяльності, у тому числі 57 туроператорів, 215 турагентів та 30 суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність. Більшість з них розміщені у м. Одеса, а саме: 54 туроператори, 101 турагент, а також 20 суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність [4]. Вони обслуговують туристів з різних міст України та іноземних туристів. Багато з них спеціалізуються на організації відпочинку за кордоном.

Загальна кількість туристів, які обслуговувалися туроператорами і турагентами Одеського регіону, у 2013 році склала 61,6 тис. осіб, що майже в чотири рази менше, ніж у 2000 році [4, 5]. Це пояснюється скороченням потоку внутрішніх туристів, кількість яких скоротилася за останнє десятиріччя у 7,5 разів, а також іноземних туристів. У структурі туристичних потоків переважали туристи-громадяни України, які відвідали 80 країн світу – 36,7 тис. осіб або 56,4% всіх туристів, з них 8% (2,9 тис. осіб) становили діти віком до 17 років. Більшість туристів (95,5%) виїжджали за кордон з метою дозвілля та відпочинку. Найпопулярнішими серед громадян України були Туреччина (23,9% всіх туристів), Єгипет (13,1%), Чеська Республіка (8,2%) та Італія (6,7%). Також суб'єктами туристичної діяльності було обслуговано 138 тис. екскурсантів, у тому числі 46 тис. іноземних туристів.

В Одеському регіоні отримали розвиток *історико-культурний, пізнавальний, діловий, торговельний, науковий, розважальний* та інші види туристичної діяльності [5, 7, 8]. Центром ландшафтно-екологічного туризму стало м. Вилкове Кілійського району, де туристів обслуговують п'ять спеціалізованих підприємств, які організовують туристичні маршрути у дельту Дунаю. Останніми роками в Одеському регіоні інтенсивно розвивається *діловий туризм*. Це обумовлено тим, що м. Одеса виступає на туристичному ринку України як адміністративна та ділова столиця регіону. У місті функціонують близько 400 спільних підприємств з іноземним капіталом, що передбачає ділову активність у вигляді відряджень, робочих візитів, конференцій та інших заходів. У «Програмі розвитку туризму в м. Одесі на 2013-2015 роки» діловий туризм визнаний перспективним видом туристичної діяльності [11].

Висновки. Одеський регіон має величезний рекреаційний потенціал, який повністю ще не реалізований. У регіоні розвинені майже всі види рекреаційної діяльності, але провідне місце займають курортно-лікувальний та курортно-оздоровчий відпочинок, а також туризм. Сучасна територіальна організація рекреаційної діяльності відображає особливості використання унікальних бальнеологічних ресурсів приморського узбережжя Одеського регіону. Але екологічний стан природних об'єктів, у тому числі приморських лиманів незадовільний. Для збереження різноманіття і цілісності рекреаційних ресурсів, їх раціонального використання, охорони культурної спадщини та довкілля необхідно узгодження розвитку та територіальної організації рекреаційної діяльності із сучасними принципами планування територій.

Список використаних джерел

1. Блага М. Рекреаційно-ресурсний потенціал і фактори його використання / М. Блага //Український географічний журнал. – 2000. – № 2. – С. 28-30
2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України /О.О. Бейдик. – К.: ВЦ КНУ, 2001. – 396 с.
3. Масляк П.О. Рекреаційна географія / П.О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 343 с.
4. Міста та райони Одеської області за 2013 рік. Статистичний збірник. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2014. – 279 с.
5. Нефедова Н.Є. Рекреаційне господарство Одеського регіону / Н.Є. Нефедова; авт. колектив: О.Г. Топчієв [керівник], І.І. Кондратюк, В.В. Яворська [та ін.] // Одеський регіон: передумови формування, структура та територіальна організація господарства - Одеса: Астропринт, 2012. – С. 209-222
6. Нефедова Н.Є. Територіальна організація санаторно-курортного господарства Одеси. / Н.Є. Нефедова // Регіон-2013: стратегія оптимального розвитку: матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю. м. Харків, 7-8 листопада 2013 р. /Гол. ред. колегії В.С. Бакіров – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2013. – С. 317-319
7. Нефедова Н.Є. Рекреаційний потенціал Одеської області, його використання та перспективи розвитку туризму / Н.Є. Нефедова. В.В. Яворська //Географія в інформаційному суспільстві. Зб. наук. праць. У 4-х тт. – К.: Обрії, 2008. – Т. 4. – 249-251 с.
8. Нефедова Н.Є. Чинники розвитку і ресурси сучасного туризму Одеського регіону / Н.Є. Нефедова. В.В. Яворська // Культура народів Причорномор'я: Научний журнал. - №176, 2009. – Сімферополь, 2009. – С. 103-107

9. Одесса. Город – агломерация – портово-промышленный комплекс /под общ. ред. д.г.н., проф. А.Г.Топчиева – Одесса: БАХВА, 1994. – 360 с.
10. Основные направления санаторного лечения и медицинской реабилитации. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.odessasan.com.ua>
11. Програма розвитку туризму в м. Одесі на 2013-2015 роки (№2451-VI від 21.12.2012р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.odessa.ua>
12. Рутинський М.Й. Зелений туризм / М.Й. Рутинський, Ю.В. Зінько. – К.: Знання, 2008. – 271 с.
13. Санаторно-курортне лікування, організований відпочинок та туризм в Одеській області. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2013. – 133 с.
14. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методик / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2005. - 632 с.
15. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2009. – 544 с.

Список использованных источников

1. Блага М. Рекреационно-ресурсный потенциал и факторы его использования / М. Блага //Украинский географический журнал. – 2000. – № 2. – С. 28-30
2. Бейдик А.А. Рекреационно-туристические ресурсы Украины / А.А. Бейдик. – К.: ВЦ КНУ, 2001. – 396 с.
3. Масляк П.А. Рекреационная география / П.А. Масляк. – К.: Знание, 2008. – 343 с.
4. Города и районы Одесской области за 2013 год. Статистический сборник. – Одесса: Главное управление статистики в Одесской области, 2014. – 279 с.
5. Нефедова Н.Е. Рекреационное хозяйство Одесского региона/ Н.Е. Нефедова; авт. коллектив: А.Г. Топчиев [руководитель], И.И. Кондратюк, В.В. Яворская [и др.] // Одесский регион: предпосылки формирования, структура и территориальная организация хозяйства – Одесса: Астропринт, 2012. – С. 209-222
6. Нефедова Н.Е. Территориальная организация санаторно-курортного хозяйства Одессы. /Н.Е. Нефедова // Регион-2013: стратегия оптимального развития: материалы научно-практической конференции с международным участием. г. Харьков, 7-8 ноября 2013 г. /Гл. ред. коллегии В.С. Бакиров – Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина, 2013. – С. 317-319
7. Нефедова Н.Е. Рекреационный потенциал Одесской области, его использование и перспективы развития туризма / Н.Е. Нефедова, В.В. Яворская //География в информационном обществе. Сб. научных трудов. В 4-х тт. – К.: Горизонты, 2008. – Т. 4. – 249-251 с.
8. Нефедова Н.Е. Факторы развития и ресурсы современного туризма Одесского региона / Н.Е. Нефедова, В.В. Яворская // Культура народов Причерноморья: Научный журнал. - №176, 2009. – Симферополь, 2009. – С. 103-107
9. Одесса. Город – агломерация – портово-промышленный комплекс /под общ. ред. д.г.н., проф. А.Г.Топчиева – Одесса: БАХВА, 1994. – 360 с.
10. Основные направления санаторного лечения и медицинской реабилитации. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.odessasan.com.ua>
11. Программа развития туризма в г. Одессе на 2013-2015 годы (№2451-VI от 21.12.2012 р.). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.odessa.ua>
12. Рутинский М.Й. Зеленый туризм / М.Й. Рутинский, Ю.В. Зинько. – К.: Знание, 2008. – 271 с.
13. Санаторно-курортное лечение, организованный отдых и туризм в Одесской области. – Одесса: Главное управление статистики в Одесской области, 2013. – 133 с.
14. Топчиев А.Г. Общественно-географические исследования: методология, методы, методики./ А.Г. Топчиев. – Одесса: Астропринт, 2005. - 632 с.
15. Топчиев А.Г. Основы общественной географии / А.Г. Топчиев. – Одесса: Астропринт, 2009. – 544 с.

References:

1. Blaga M. (2000) Recreation and resource potential and use factors [Rekreatsiyno-resursnyy potentsial i faktory yoho vykorystannya] Ukrainian Geographical Journal, №2., p. 28-30
2. Beydyk O.O. (2001) Recreation and tourism resources of Ukraine [Rekreatsiyno-turyst-s'ki resursy Ukrainy] ES KNU, K, 396 p.

3. Maslyak P.A. (2008) *Recreational Geography [Rekreatsiyna heohrafiya]* Knowledge, Kiev, 343 p.
4. Cities and districts of Odessa Region for 2013. Statistical Yearbook (2014) [Mista ta rayony Odes'koyi oblasti za 2013 rik. Statystychnyy zbirnyk] Department of Statistics in the Odessa region, Odessa, 279 p.
5. Nefedova N.E. (2012) *Recreational facilities of the Odessa region [Rekreatsiynе hospodarstvo Odeshchyny]* Odessa region, prerequisites for the formation, structure and territorial organization of the economy, Astroprint, Odessa, p. 209-222
6. Nefedova N.E. (2013) *Territorial organization of sanatorium facilities in Odessa. [Terytorial'na orhanizatsiya sanatorno-kurortnoho hospodarstva Odesy]* Region 2013: a strategy for optimal development: Proceedings of the conference with international participation, Kharkiv V.N. Karazin National University, Kharkiv, p. 317-319
7. Nefedova N.E., Jaworskaya V.V. (2008) *Recreational potential of the Odessa region, its use and prospects of tourism [Rekreatsiynnyy potentsial Odes'koyi oblasti, yoho vykorystannya ta perspektyvy rozvytku turyzmu]* Geographic Information Society. Vol 4 Obriyi, Kiev. p. 249-251
8. Nefedova N.E., Jaworskaya V.V. (2009). *Factors and resources of modern tourism of the Odessa region [Chynnyky rozvytku i resursy suchasnoho turyzmu Odes'koho rehionu]* Culture of Black Sea, №176, Simferopol, p. 103-107
9. *Odessa. City - agglomeration - port and industrial complex (1994) [Odessa. Horod – ahlomeratsyya – portovo-promyshlennyy kompleks]* BAKHVA, Odessa, 360 p.
10. *Basic directions of sanatorium treatment and medical rehabilitation [Osnovnye napravlenyya sanatornoho lechenyya y medytsynskoy reabyltatsyy]*, [Electronic resource], Access mode: <http://www.odessasan.com.ua>
11. *The program of development of tourism in the city Odessa for 2013-2015 [Prohrama rozvytku turyzmu v m. Odesi na 2013-2015 roky]* (№2451-VI of 21.12.2012). [Electronic resource], Access mode: <http://www.odessa.ua>
12. Rutynskyy M.I, Zinko Y.V. (2008) *Green tourism [Zelenyy turyzm]* Knowledge, Kiev. 271 p.
13. *Sanatorium treatment, organized recreation and tourism in the Odessa region (2013) [Sanatorno-kurortne likuvannya, orhanizovanyy vidpochynok ta turyzm v Odes'kiy oblasti]* Department of Statistics in the Odessa region, Odessa, 133 p.
14. Topchiyev O.H. (2009), *Bases of society geography [Osnovy suspil'noyi heohrafiyi]*, Astroprint, Odessa, 336 p.
15. Topchiyev O.H. (2005), *Society-geographical researches: methodology, methods, methodologies [Suspil'no-heohrafichni doslidzhennya: metodolohiya, metody, metodyky]*, Astroprint, Odessa, 632 p.